

УДК 070 (09)(477)

ЕТНІЧНА ПРЕСА АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ: ПРОБЛЕМА ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Яблоновська Н.В.

Актуальність. Крим історично склався як багатонаціональний, полікультурний регіон, тому для нього проблема міжнаціонального, міжкультурного діалогу завжди залишалася найважливішою.

Сьогодні у цьому діалозі беруть участь десятки етнічних видань, які почали з'являтися на півострові під час повернення на батьківщину кримських репатріантів. Саме національні газети і журнали у цілому виявляють значно вищий рівень національної і конфесійної толерантності, а також зацікавленості в національному відродженні і діалозі культур, ніж ряд загальнокримських видань, що ігнорують дані проблеми, бо однією з найголовніших завдань етнічної преси й є сприяти розвиткові цивілізованого, демократичного, толерантного підходу до національного питання в Україні, знайомити читачів певного національного кола з культурою народів, які живуть поряд.

Актуальність нашого дослідження виходить із великої суспільної значущості тієї ролі, яку відіграє журналістика у міжкультурній просвіті аудиторії. *Ціль* нашої статті – визначити роль етнічних видань у загальнокримському діалозі культур. До *завдань статті* увійшло: на рівні постійних рубрик, декларацій, провідних тем публікацій, організації спеціальних видань і асоціацій дослідити участь у міжкультурному діалозі етнічних видань Криму.

Постановка проблеми. Розвиток кримськотатарської преси і журналістики – одне з найважливіших питань реінтеграції кримських татар на їх історичній батьківщині. У свою чергу, кримськотатарська преса є додатковим стимулом для вирішення інших проблем національного відродження, зокрема, таких важливих, як державне визнання цінності і значення кримськотатарської етнокультурної традиції в Криму.

Чітко виражена громадянська позиція кримськотатарських видань, у тому числі щодо зміцнення на півострові завоювань молодшої української державності, перейшла і в галузь культури: кримськотатарські видання ретельно відстоюють національно-культурні права українського населення півострова (як не дивно це пролунає для людини, не обізнаної з кримською специфікою), а практично єдина кримська україномовна газета „Кримська світлиця” популяризує досягнення кримськотатарської історії і культури.

Так, розповідаючи про те, як важко далось відкриття кримськотатарської школи в Сімферополі, газета “Авдет” нагадує своїм читачам про аналогічні політичні перипетії, що супроводжували створення школи з українською (державною!) мовою викладання: „Ми бачимо, як важко сьогодні українській інтелігенції в Криму. Титульна нація, що має свою державність, бюджет і справжніх патріотів при владі, не може побороти опору, відкриваючи свої школи” [1].

Слов'яно-тюркський культурний діалог на сторінках газети «Голос Крима» відобразили публікації про таких діячів російської й української культури, як

О. Пушкін, І. Франко, С. Єсенін, Леся Українка, Остап Вишня, С. Руданський, В. Маяковський, П. Тічина, В. Короленко, М. Коцюбинський, Б. Чичибабін, В. Висоцький, Б. Окуджава і багатьох інших.

У сфері міжкультурного діалогу помітним є гаяжіння редакції «Голоса Крима» й інших кримськотатарських видань до відображення життя братніх тюркських і мусульманських народів як Криму, так і всього світу. Безумовним лідером таких публікацій, цілком зрозуміло, залишаються кримськотатарсько-турецькі зв'язки. На початку 1990-х рр. на роль загальнотюркського видання претендував і журнал „Ватан”, публікуючи матеріали про всі тюркські народи СРСР, що не мали свого спільного громадсько-політичного і культурно-історичного видання. В редакційному зверненні, опублікованому в №1 видання, була висловлена надія на те, що “Ватан” сприятиме “Культурній інтеграції тюрків”, про яку мріяв Ч. Айтматов [2].

Ідеї об'єднання народів „великого Турану” слугувала тюркська мова „Терджиману” Гаспринського, і сьогодні об'єднувачі тенденції простежуються у корінних тюркських народів півострова. У цілому російськомовний, «Голос Крима» випускає додаток кримськотатарською мовою латинською графікою „Tilde birlik” („Єдність у мові”).

Шляхетною також є роль кримськотатарських видань у популяризації культури й історії двох нечисленних корінних кримських тюркських народів – караїмів (671 особа, за даними останнього перепису) і кримчаків (204 особи). Наприклад, кримськими караїмами в 1990-і рр. було зареєстровано 3 газети: “Крымкарайлар” (“Кримські караїми”) (газета Сімферопольського національно-культурного караїмського товариства “Караїлар”), “Караїмська газета” (Євпаторійське національно-культурне караїмське товариство “Кардашлар”), «Къарай газетеси» („Караїмська газета”, засновник – Лебедев В.Н.), однак жодна з них не виходить регулярно, а ознайомитися у відкритому доступі можна тільки з газетою «Крымкарайлар», знову ж у кримськотатарській бібліотеці імені І. Гаспринського. Тому дійсно неоціненною у справі національного відродження караїмів виявилася допомога кримськотатарської газети «Къырым», що з 2005 р. почала на своїх сторінках публікувати „газету в газеті” – «Къырым къарайлар» („Кримські караїми”).

З 1998 по 2002 рр. за підтримки Фонду „Відродження” виходив друком дитячий журнал кримськотатарською й українською мовами „Йылдызчык-Зірочка”, що прилучав до міжкультурного діалогу маленьких кримчан. Журнал публікував вірші і невеликі оповідання кримськотатарських і українських письменників, народні кримськотатарські казки і гумористичні історії з перекладом на українську мову, на початку і наприкінці журналу були вміщені кримськотатарські й українські дитячі пісні з нотами, у рубриці «Яш къалемлер» («Проба пера») діти могли прочитати оповідання своїх однолітків, „Словник дружби” давав можливість малцям вивчити деякі слова кримськотатарською й українською мовами.

Кримськотатарський сатиричний журнал «Ха-ха-ха», який виходить з січня 2001 року як додаток до журналу «Йылдыз», знайомить своїх читачів з гумористичними журналами інших народів: українським „Перцем”, російським «Вокруг смеха», татарстанським «Чаяном».

Практично всі етнічні видання Криму вирізняються високою національною і конфесійною толерантністю: розповідаючи про власний етнос, звертаються до тих народів, що споконвіку жили в Криму поряд з ним. У багатьох виданнях створені навіть спеціальні рубрики, присвячені інтернаціональній темі, наприклад, „Наші сусіди” – „Голубь Масиса”, „Діалог культур” у „Діалозі”, „Національні групи в Криму” у „Ватан”

тощо. При цьому неможливо не помітити того взаємного тяжіння і симпатії, що є в кримськотатарських видань і української „Кримської світлиці” як органів двох корінних націй України, змушених довгий час боротися за право „бути собою” і взагалі „бути” на своїй рідній землі.

1999 року у Криму появився Таврійський Центр Елліністики „Ельпіда” – громадська організація, основна мета якої – об’єднання наукової і творчої інтелігенції, зацікавленої у вивченні, збереженні і популяризації грецької мови і культури в Криму. Березнем 2000 р. датовано перший номер газети Центру “Неос Понтос”. У своєму зверненні в першому номері видання президент Центру “Ельпіда” С.А. Лазаріді зазначив, що головне завдання етнічних ЗМІ взагалі і видання свого центру зокрема він бачить у сприянні національному відродженню малих народів, духовна спадщина яких довгий час перебувала під забороною, й у вихованні толерантних стосунків між представниками різних націй. У руслі останнього завдання дуже цікавим виявилось висвітлення виданням проекту “Ожлі джерела”, на протязі якого юні представники різних національних громад Криму відроджували занедбані джерела – пам’ятки культури своїх і чужих етносів.

Міжнаціональному діалогові сприяє й поява в Криму таких спільних видань національних меншин, як газети «Крымский дом» („Кримський дім”) (видання Асоціації національних товариств і громад Криму, виходить з 1996 року) і «Международное согласие» („Міжнаціональна згода”) (орган Кримського республіканського Фонду міжнаціональної згоди, видається з 2001 року), журнал українських, російських і білоруських письменників «Брега Тавриды» (“Брега Тавриди”) (видається з 1991 р.).

Об’єднавчим центром етнічних видань Криму є і Кримська спілка журналістів етнічних ЗМІ, яка була створена у листопаді 2001 року з ініціативи Голови Асоціації національних товариств і громад півострова Бориса Балаяна. Спроба організації такого журналістського об’єднання була першою не тільки в масштабі Криму, але і всієї України (у той час як, наприклад, National Ethnic Press and Media Council of Canada – Національна Рада етнічних мас-медіа Канади – існує вже 28 років [3]).

Висновки. Заходи, які вживають етнічні видання АРК для міжетнічної просвіти своєї читачької аудиторії, є дуже важливими не тільки з культурологічної, освітнянської точки зору: взаємне культурне ознайомлення народів є фундаментом тієї самої внутрішньополітичної стабільності, до якої прагне все українське суспільство.

Список літератури

1. Аджиєва Д. Станем ли мы детьми собственного народа? // Авдет. – 2005. – № 15 (367). – 5 сентября. – С.2.
2. Ватан. – 1990. – №1. – С.3.
3. <http://www.newcanada.com/209/209-03-ethnicweek.htm>.

Поступила до редакції 31.08.2006 р.